

NIKOLA SIKIRICA

NARODNA
UMJETNOST

1979.

KNJIGA 16

»Legende
istorinske
u
krajevima
Cetinske doline«

Gradina Čačvina bila je istorinska tvrđava i zvala se je Grad. Druga tvrđava bila je ispod Garduna kraj vode Cetine, treća je bila tvrđava u Sinju Čamičak, a četvrta tvrđava bila je u Potravlju.

Kad je u potravskoj tvrđavi poginuo glavni starešina te tvrđave, ostao mu je sin i žena. Žene je bilo strah za se i za sina i ona je napustila Potravlje i tvrđavu i priselila se u Sinj u tvrđavu, koja je se prozvala po imenu njezina sina Čame Čamičak, i ta je tvrđava odigrala veliku ulogu, a osobito u obrani Sinja od Turaka 1715. god.

Na Čačvini su Turci živili, imali su svoje građevine u samoj tvrđavi i oko tvrđave, a izgradili su i bunare sa južne strane. A od sivera je bila živa voda takozvana na Bristu, tu i danas ima vode, samo je teško k njozi doć jer je veliki krš. Legenda priča da je tu bila i velika voda, ali da su je Turci zatvorili bivolskom kožom. Tu se može nać vode u najvećoj suši.

Na Čačvini su stalno živili poreznici i dobro oružana posada, koja je čuvala taj sektor i u potrebi priskočila i drugim svojim u pomoć. Jednom posada sa Čačvine, četvorica, odu uvečer na silo u Vrpolje. I u Šušnjare su bile četiri djevojke i mater jim bolesna, a imale su jednoga brata, koji je otišao prije na sijelo. Ali po njegovu povratku kući, u kući zateče tu četvoricu Turaka gdje mu siluju sestre. A on se dokopa sjekire i posiječe sva četiri pa skupi što je mogao na konja, i sestre uprtu na se što su mogle, a mater metni na konja između žita, ostali imetak odnese u nikog prijatelja u selu, a on se uputi put Velića, pa priko Ržišta na Kosmaš. Ali kako mu je majka bila bolesna i uzbuđena, ona umre na putovanju na Kosmašu i oni je tu zakopaju, i danas se njezin grob nalazi na Kosmašu. A oni produžu u Vedrine i odu u Šušnjarinu glavicu u gustu šumu i sakriju se u šušanj. Legenda tvrdi da su se oni i prozvali po šušnju Šušnjare.

Turci su imali i svoju džamiju na Čačvini, gdje se sada nalazi crkva. Zadnji Turčin ubijen je kroz prozorčić kad je se brijao, ubio ga je Čota. Kada su Hrvati priuzeli tvrđavu, oni su imali svoju legiju, koja je branila tvrđavu i ostala sela i narod od napada Turaka iz Bosne. Vojvoda je bio Čota, a veza je bila Čačvina, Sinj, a od Sinja Potravlje, a od Potravlja Vrlika, a od Vrlike Knin, a od Knina Kotari. Veza je bila brza topovima, na primjer ako je napalo Čačvinu ili obližnja sela, unda bi pukao top na Čačvini, a zatim u Sinju, pa u Potravlju, te Vrlici, pa u Kninu. Na te oglase Kotarani bi odmah na konjima doletili i napali jakom brzinom neprijatelja sa domaćim borcima i zadali bi neprijatelju veliki udarac sa malo svoji gubitaka. Jednom se dogodilo da je došla vijest vojvodi Čoti da su Turci sašli u Veliće, a on odmah opali top i s time dade aber u Kotare, a iz Kotara kao i bliži centara dolete borci na konjima. Ali Turci nisu bili došli, i Čoti je bila velika muka gdje je on zamučio tolike borce bez potrebe. Ali drugi put opet dođe njemu vijest da su Turci sašli u Veliće, a on misleći da ne bi i to bila privara, pa ne tude paliti topa, već sa svojom legijom sađe u Veliće. I kad je sašao on i vidi da jesu Turci već u Velićim, on se nije htio da povratu natrag i opali topa, već reče svojim drugovima da oni zaležu iza plota a on da će pozvati pašu na megdan, »i ako paša pogubi mene, vi iza plota udarite na Turke, a ako ja njega pogubim, vi skočite brzo i svom snagom i brzinom udarite na nje«. Čota izade na čistinu i vikni iza svega glasa pašu da mu izide na megdan. Paša pogleda na Turke, a i Turci u nj, i paša izade na megdan, ali ubrzo Čota pogubi pašu, a iza plota skočiše Čotini borci i udariše silnom brzinom na Turke, nekoliko ji pogubiše, a ostali se dadoše u big uzbrdice put Jelinka. A Čotini borci ja teraju, ali pošto su Turci uvijek poviše pa ji mogu tuć kamenjama i povlačiti se, u toj uzbrdici pogine nekoliko naši boraca. Žuro pogine kod jednog velikog kuka, tako da se i danas nazivlje Žurin kuk, a ima još neki mīsta kod koji su još neki poginili i ostale su uspomene. Kotarani kad su čuli da su Turci došli u selo Velić, oni su došli da vide što je bilo i koliko su pogubili Turaka a koliko je izginilo i naši boraca. Vojskovođa legije pita vojvodu Čotu zašto nije opalio top, »pa da mi dođemo i njizi opkolimo i više ji poubijamo a naše sačuvamo«. Čota se pravda da nije znao jesu li pravo došli ili nisu, pa da se ne bi dogodilo kao i prije što je se dogodilo, »eto zato nisam«. Vojskovođa daje mu po-

»Legende istorijske u krajevima Cetinske doline«

hvalu za ubijenoga pašu, ali ga kaštiga zašto nije javijo njima priko glasnika, kako je i ugovoreno, i zato kaže da on ne može više biti vojvoda, i smini ga i postavi Džapera za vojvodu. Ali Turci nisu više smilj saći u Veliće. A u Veliću je se postavila srdarnica i pojačala borcima, a tu je bilo sjedište srdara. U Veliću ima starodavna crkvića još iz oko jedanestog stoljeća.

Tvrđava, zvana Gradina, ispod Garduna blizu toka Cetine, u njoj je bio carinik (poreznik) i uza nj boraca Turaka, koji su čuvali poreznika i ubirali poreze s onu stranu Cetine. Jednom su se počeli odupirati sela da ne bi davali poreza. A Mamut-aga sumao da se oženi sa Jelom Gabričevića, s kojom ašikuje odavno. Sa Čačvinom su bili u zdogovoru, ako ko napadne tvrđavu Čačvine, da jim odmah iz tvrđave Garduna dođe što brža pomoć, a tako i njima iz Čačvine; znak su imali zapaliti vatru. Mamut je počeo i prititi, punda se počeo zdogovarati glavari i borci kako bi ubili agu i ostale Turke. Zdogovor je otpočeo Akrap Marko iz Biska i Jurčević Jure iz Vojnića, iz Krušvara braća Bilandžića, sa Ugljana Križan Slišković. Marko ji savjetuje kako vezu imaju Turci Garduna sa onizim sa Čačvine, i ugovor je njihov: ako vatru ugledaju na Čačvini, »znajte da smo u opasnosti«, a tako i ovi ispod Garduna uz tvrđavu da zapale vatru. Kula je se zvala ispod Garduna Nutijak, i oni su sumali nji pobiti i Nutijak tvrđavu uzeti. »Cetina je plitka, a mi ćemo ji sačekati od strane Cetine od Čaporica, odnosno će Čaporčani nji poubijati, a mi ćemo zauzeti Nutijak. Jedan treba da izade na Čačvinu i pričekka dok misec zađe, te se privuče gdi su drva pripremljena te ji zapali«. Kako su se zdogovorili, i pripremili Čaporčane ukraj prilaza na Cetini. I kad su sve pripreme učinili, jedan ode na Čačvinu, i kad je misec zašao, privuče se i zapali vatru na Čačvini. Kad su ugledali vatru iz Gradine ispod Garduna, odmah su što prije poletili prama Cetini, koja je bila plitka. Ali kad su se približili kraju Cetine prama Čaporicama, zapucali su na nje i pobili ji. Ali Šarac Mamut-aga bi ranjen, ali je utekao nazad i žurio je do Garduna i do Jele Gabričevića i zamolijo je da ga primi i sakrije i da ga liči. Ona je pristala i primila ga, sakrila i hranila ga, a on joj je zdao vjeru da će je oženiti. A ona nije imala nade da bi je nitko drugi oženio jer je ašikovala sa Turčinom. Ona ga primi i sakrije ga i ranila ga i rane mu ličila sa travama za koje je narod tvrdija da su likovite. Kroz to razdoblje Turci su pojačali svoju tvrđavu sa borcima, a i Šarac Mamut-aga kad je saznao za pojačanje svoje tvrđave, pride i on u nju jer je sa ranama bolje, a bija je svoje izvijestio da je živ i da se liči kod svoje djevojke. A kada je dobro ozdravija, on je se vjenčao sa Jelom Gabričevića. S njome je porod imao, pa iza njegove smrti, o kojoj ćemo kasnije govoriti, njegova su djeca prišla na katoličku vjeru, tako da su se zvali kasnije Gabričevići, a selo ji je zvalo i Mamuti. Kasnije kad su se počeli Turci masovno potiskivati, i njihova je snaga malaksala. Mamut-aga je se zabarikadirao u svoju tvrđavu zvanu Nutijak, koja je bila jaka tvrđava, a bio je dobro i naoružan, u tvrđavi je bilo rane dosta. A imao je slugu koji mu je nabavljao razne stvari, a on ga je dobro plaćao. Njegovo je društvo pobijeno i pobiglo što je moglo uteći. Sam je Šarac Mamut-aga ostao sam u tvrđavi, kojega nije bilo lako lekvidirat, i zato su vlasti raspisali nagradu ko ga lekvidira. Domaći je bilo malo, pa su jim došli u pomoć iz Poljičke knježevine

Dočani. Ali ni oni nisu mogli da ga lekvidiraju, pa su se zdogovorili sa njegovim slugom, a možda su mi i zaprtilili, da će oni u noći doć pod tvrđavu sa one strane gdi ji on ozgare ne može primititi, a sluga ujutra kad dođe, da mu se on sam javi, kao da nikoga nema oko tvrđave. I sluga je tako učinija, i ujutra kad je sluga došao pod tvrđavu, aga je pogledao sa prozora i vidija da nema nikoga sa slugom. On je sašao i otvorio vrata, a Dočani skoče u ta čas na vrata i ubiju Šarac-Mamut-agu. Pa su unda pošli u Sinj za nagradu, koju su vlasti obećali za nj dati. A kad su došli u Sinj i izvistili da su ubili agu, vlasti su pitali što oni žele za to. Oni su rekli da oni traže Gardun, a ovaj jim reče: »Pa Gardun je hrđava zemlja, daćemo mi vama bolju zemlju od Garduna«. A oni svi u jedan glas: »Mi volimo Gardun da nam dadete nego bilo gdi«. — »Dobro, mi ćemo vam dati, ali koliko vas ima?« Oni su rekli koliko ji imade za dija. »Dobro — reče — mi ćemo vam doć i podiliti«. Oni će ti njemu: »Ali znaš, ima još jedan koji mora uć u dija, a to je onaj što nam ga je izdao«. — »E, tome nema dila« — reče poglavar. A oni rekoše: »Ma kako ne! Da ne bude njega, mi ga ne bi mogli ubiti nikako! A on će ti: »Za izdajicu nema dila, samo vama, a njemu nikako! Izdajica je izdajica, pa kod koga bija, bija u službi«. I tako je ostalo. Komesija je došla i njima podilila, a izdajniku nije dopalo ništa.

U Grabu su Turci imali svoju džamiju, i to je bila u sredini današnjeg groblja. Paša je tu stanovao, ali kad je pošla čiska da očisti teren vas od Turaka i došao red na Grab, a paša ispred nji pobigne put Poda. Za njim borci iz Sinja, i sustigne ga Grabovac iz Sinja na vrh brda ispod Poda, i tu ga ubije Grabovac. I za nagradu dadu mu mlinicu pašinu sa šest mlina, i ta je se mlinica zadržala u Grabovca do devetnestog stoljeća, te je je prodao Samardžiću.

A čitavi Vrabač darovao je bivši mirač nekome Alberti i plus mlinicu u Grabu, koja se i danas zove Albertuša. Legenda tvrdi da je Alberto odija uz mirača i pomagao mu, i čak priko vode da mu je prinio pseto. Rečeno je da mu je dao vas Vrabač za to, a mlinicu plus, kao i platu. Alberto je bio Talijan, a bit će i domečtar, zato mu je i dao. Alberto je livadu tu veliku i mlinicu zadržao za se sve do drugog svetskog rata. Imao je svoga slugu koji mu je s tizim upravljao i sla mu te prihode, a on je redovno živio u Italiji. Ornu zemlju dao je na livel Livajićim i Delićim, i oni su mu davali taj livel sve do 1930. god.

U Otoku je se zadržao neki beg, kojemu je kuća bila u Litrića, a imao je veliku mlinicu u Rudi zvanu Begušu. I na njemu je bila raspisana potirnica, i ubije ga Litre, kada je išašao na svoju balaturu, i za Litru ostane sve njegovo imanje i kuća i mlinica Beguša u Rudi.

U Jabuci je se zadržao jedan Turčin Velagić, imao je kuću, koja i danas se nalazi u ispravnom stanju. On nije izlaziija iz kuće, a bija je oružan. A ža mu je ostaviti kuću za ona doba dobru, a tako i imao je dobru zemlju, a možda je imao i nadu da će se njegovi povratiti iz Bosne. Malo je ljudi bilo, a nisu ga mogli izmamiti vanka, pa su unda zadužili Jakovića Marka, njegova najbližeg komšiju, a Marko je bio dobar borac. I on zasjede u blizini i čekao ga,

»Legende istorinske u krajevima Cetinske doline«

jer je on imao kužinu, vrata prama vratima u razmaku tri metra. I kad je on iz kužine prilazija u drugu kuću, Jaković se potegne iz puške u nj. A on uđe u kuću i zatvori vrata. Jaković misli zasigurno da ga je pogodija, ali pošto nije odmah pao, ne zna sigurno, i tako je stao tri dana. A pošto se ne pojavljuje vanka, oni tri-četiri se odluče uć unutra da vide šta je s njime. I kad su ušli, njega nema ni mrtva ni živa, ali je krv po kući, i oni za krvi i odu do ljučica di je njegova staja bila, i kad su došli u staju, on u kući mrtav. I oni ga uzmu i odnesu ga malo dalje i metnu ga u škrip, ali ga nisu potrpali ničim. Njegove se kosti i danas nalaze tute, samo su čobani, ima oko podeset godina, potrpali kosti kamenjam. Njegova se kuća nalazi u Krce. Turci su saznali da ga je ubija Jaković njegov najbliži komšija, oni su vrebali kako bi se osvetili Jakoviću. I jednom je jedan Jaković, mladić, čuvao vole u planini sa ostalim čobanim, a jedan je Turčin vrebao da ga zateče sama pa da ga ubije. I jednom Jaković ostao je sam u ladu ležeći, a Turčin skoči na nj, i Jaković se skoči pa se pohrvaju, ali Jaković nije imao na sebi gaća i Turčin ga ujti za možnje i tako ga svlada i osveti se Jakoviću.

U Jabuci ima bunar zvani Novak, kojega su Turci izgradili, u komu živa voda vrije, a sada je plitak puno jer ga nikad niko ne čisti. A tako ima na Vlaci vrlo uski bunarić zvani Smrdelj, koga su Turci sazidali, i taj nikad ne prisušuje, a malo je vrilo.

U Jabuci iza Vlake jesu zvane Grebčine i legenda kaže da je tu bio zbig, koji je se sklonija u Klačardama više Krkine ograde, gdi je bilo šumovito i kamenito, i legenda kaže da je bilo zbiga oko tri iljade, i netko je izdao i Turci su ji istrali na čistac i sve ji pobili. I to se misto i danas zovu Grebčine.

U osoju iza Krkine ograde ima nešto ravne ledine i zidine, pa legenda priča da je tu bila kuća Ljutice Bogdana. U ona doba malo je ostalo obitelji koji su bili pod turskom vlasti. Zna se da je bio Jaković i Čabo. Čabino je koljeno izumrlo. Bio je kašnje sam ostao jedinak Pave Čabo sa dvije sestre, i on mlad se oženj od Sablića sa Tijarice. Nju je prosio Brčić sa Kamenska, ali njezini su tjeli da ona ide za Čabu jer je on jedinak i bogat. I ona je došla, ali jednoga dana dođe Brčić u Jabuku k njozi, i oni se zdogovore da on njega ubije i da će ona za Brčića. Brčić pita gdi se on nalazi, da on njega odmah lekvidira. Ona mu je rekla da je on u Uržištima kod ovaca, i da su s njime još dva čobana, ali da će on njega lako pripoznati, da je on najmlađi. I kad je on došao Uržišta i našao sva tri zajedno, a on za svu sigurnost reče: »Dajder, mali Čabo, pokaži mi put na ulicu«. I Čabo se skoči i prid njime prama ulici, kod Bijadrove kuće (staje) Pave se poče prebacivati priko plotu, a Brčić poteže iz puške i ubije ga. Ali je se saznalo da je on dolazio u Jabuku i zdogovor učinija sa Pavinom ženom, i uapsu ji oboje i pridadu ji na galije na more, sa koji se nisu nikad povratili.

Drugi su tvrdili da je kažnjen njihov potomak zbog proganjanja udovice Vareninove, koja je imala nejaku dijete. Ocu Pavinu, koji je bija vođa bandura, jedan mu sin naglo umre, i on pomisli da je to kriva udovica, koja je skoro ostala bez muža sa nejakim sinčićem. I on uzme sjekiru i pojuri da je ubije, ali ona se sakrije, jer je bilo takvo vjerovanje u narodu da je svaka

udovica vištica. A on kad je nije mogao pronaći, vrati se i naredi bandurima da je nađu i da je ubiju. I banduri odu i nađu je u košu, koji je stao na gredama poviše vatre, i reču joj da izađe iz koša, i ona je izašla. Oni joj reču da biži kud god znade jer da je njima naređeno da je ubiju, ali da je oni neće ubiti, a ona treba da biži kud god znade. I ona uzme dijete u naručak i ode u Bosnu, gdi se njezin potomak nalazi. Banduri kad su se povratili, pita ji on jesu li je našli i ubili. Oni kažu: »Jesmo je našli, ali nismo je ubili«. A on se izdreči na nje: »A zašto je niste ubili, kad sam vam ja rekao?« Banduri se pravdaju da nisu zbog toga jer su joj rekli da poleti, »da vidimo kako leti, a a ona kad poleti, odleti priko kuće i više je nismo vidili«. Tako je ona sirota otišla u tursku državu sa nejakim djetetom, pa legenda priča da ga je klela da mu se potomak uništi. A na njegovo stanje došao je Grubišić ispod Voštana i oženi jednu Pavinu sestru.

Jabukom je se prozvala Jabuka, bit će ona je između dva brda kao jabuka, a ima u sebi pet glavičica kao pet jabuka.

Vedrine selo je do Jabuke, ali ono nema svoje prastare legende, jedino ima ispod sela bunar kojega su Turci učinili. Isto legenda priča da je se neki kralj vozio kočijama od Solina i da su ga dočekali razbojnici kod Mojanke i ranili ga, ali da je kočijaš sa njim i s kočijama utekao do Trilja i u prvo selo, a to je Vedrine. Pokopali ga i s njime i novac i nabacali gomilu stina.

Iz kašnje legende bilo je Šipića ajduka. Jednoga su banduri uhvatili, i sud ga u Sinju osudio na smrt, i to na triljskom groblju. Ali kad su njega povelili oružnici niz pijacu, on je zapivao: »Sinju grade, ti se ne bilio, bi l' se u tebi moga junak naći, koji bi me smrti izbavio?« To su javili poglavaru, i on napiše depešu da ga oslobode smrti i dade kuriru da brzo nosi i da ji stigne prije Trilja. Trgovci potplate kurira da ide polagnje i da ji ne stigne dok ga ne striljaju, i za to mu dobro platu. I tako je i bilo. Kad su ga striljali, on sa depešom bani.

Druga su dva Šipića, otac i sin, bili ajduci i stali su ispod Voštana na vrh Vrebe. Tu su imali velike ograde i kuću. Jednom kad su pošli leć, uvečer, sin izađe na pogled Vrebe odnosno polja i Krivodola, i on ugleda di u Lagatora u kući gori vatra velika, pa ga to začudilo, i sam sobom reče: ili je nitko umrao, ili je nešto drugo. I on ode da vidi, ali kad je došao, vidi da su banduri i da peku ovna, i on vidi starestinu bandura, i omira da bi ga ubija, ali ne smi od odobrenja oca, treba da on odobri. I on se vrati i kaže ocu i traži odobrenje da bi se vratio i da bi ga ubio, ali otac ne da da on na miru ubije čovjeka. Sin govori ocu: »On je doša da nas traži i on će sutra nas ubiti«. Ali otac kaže: »Mi ćemo se sutra skloniti i oni će proći i neće biti ništa«. Još ni dva sata nisu prošla, a banduri su već njihovu kuću opkolili i nji pohvatali i izveli ji pod njihovu ogradu i ubili obadva i tu ji pokopali. I danas se zna njihov grob. Sin je ispričao bandurima kako je on govorio, i otac kako je rekao, ali to nije jim koristilo.

U istoj ogradi i kući opet su se tri brata odlučila na ajdukovanje. I jednom na Veliku gospojinu u Sinju bili su sva tri jer je to veliki dernjak pa nisu bili primitljivi, a bili su i mladi, i zapazu djevojku koja je se njima

»Legende istorinske u krajevima Cetinske doline«

dopadala. A djevojka je bila iz Bosne Višnjića. I oni odu naprid na Vaganj, i kad je ona izašla sa svojim durgaricama, oni nju uhvate, a ove rastraju i nju povedu. Jedan je ujtio za jednu ruku a drugi za drugu a treći je išao ozada, i kad bi se ona uhvatila za granu, ovaj treći bi sabljom osjekao granu i produži naprid. I kad su je doveli, stariji je brat oženijo, i on je je oženio, a ona je toliko djelovala na nje da ji je otarasila od toga zanata i svela ji je u Vedrine gdi su oni imali svoju zemlju i kuću.

Na Vedrinama su izginili svatovi kad su prišli priko Cetine ispod Borinovca. Ta je pogibelj označena velikim kamenima, ali legenda ne označava čiji su bili svatovi. A također na Vedrinama ima stećak velik bez natpisa, a dotran izdaleka, jer blizu njega nema kamenja.

Između Vedrina i Košuta i Garduna i Čaporica, gdi se na Cetini nalazi četveromeđa, a to je Trilj, tu je se čistilo korito Cetine još za vrime rimske vladovine, i tada je se osjetila blagodat u Cetinskome polju, koje je bilo poplavno i šumovito. Ali ta blagodat je zamalo trajala jer je se Cetina opet zadušila žalom, te dolaskom Napoleona u cetinske krajeve Francuzi su poduzeli tada da očistu to grlo Cetine s pomoći cetinskog naroda (kuluka) i žal su istrali na kraj, a napravili su veliku vošu.

Voštane selo je ispod vrhunca Kamešnice, viš kog sela su se odigravale značajne stvari. Povrih sela ima jedna gomila, i na toj gomili je bila u stara zemana kovačnica, na kojoj se vide ostaci kovački predmeta. Poviš sela su takozvane Mašote, tu ima i bunara, tu na Mašotima ima spomenika stećaka još iz doba kralja Tomislava. Tu se nalazu spomenici od izginuli ajduka i svatova, o kojim ćemo vam pisati. A tu je bijo dugo pazar između Bosne i Dalmacije, i tu su se vršile razmine dobara izmeđusobno (trgovina). Tu je i Andrija Šimić zalazio i imao svoje ortake, osobito Akrap Andrija i Frano, kad je se Andrija Šimić u njihovoj staji sukobija sa Turcima oko vatre, kad su se mokri sušili.

Najznačajniji je svatovski i ajdučki sukob, u kome su svi izginili. Svatovi su bili iz Liskovače i vodili su djevojku od Šipića ispod Voštana. Stari je svat govorio da ne idu priko Mašota jer tuda ajduci češće krstare, pa može kako doć do sukoba, već da idu priko Kamenska, ali ostali svatovi nisu tjeli slušati svatskog starešinu, već su odlučili ići priko Mašota. I kad su izašli na Mašote, tu su trevili ajduke i veselo i jedni i drugi se sastadoše i za junačko zdravlje upitaše, i sjedoše na ledini i svatovi povadiše vino te piju veselo u raspoloženju. Ali jednom nesrećom naleti srna između nji i ajduci zapucaju u srnu, ali je nijedan ne pogodi, a mladoženja reče: »Kakvi ste vi borci pa srnu ispred sebe niste kader pogoditi, a vidičete kako ću je ja pogoditi!« On se skoči na konja i uze koplje i poleti za srnom i dostiže je i pogodi je kopljem i na koplju je donese. Ali uto zapucaše ajduci i ubiju mladoženju, i mladoženja padne mrtav sa srnom. A kašnje je postavljen kamen i na kamenu srna i koplje, koje i danas stoji za uspomenu. Ostali svati su se dali sa ajducima u borbu i sve je izginulo, i jedni i drugi, ostao je sam djever i djevojka. I djever baci za se djevojku i stane š njome bižati. Ajdučki starešina potegne se iz puške i ubije djevera i djevojku, i oni panu mrtvi, i to djevojka padne

po njemu glavom. I njihovo obilužje kameno ostane, da se kamen na kamen naslonijo, kao nevista na djevera. A sada više od živi nema nitko osim ajdučki starešina i svatski starešina, i oni dva uperu puške jedan u drugog i u jedan čas omaknu oba puške i oba poginu. I tako su postavili kamene uspomene gdi je koji pao. Najdonji je djever i djevojka. Tu nije ostalo oka za svidoka ni od jedni ni od drugi. Samo su bili svidoci čobani koji su čuvali stada tuda, pa kad je se zametnula borba, oni su ostupili, ali su gledali sve kako je se borba odvijala. Za tako tragičnu sudbinu svatova i ajduka narod iz Liskovače i Voštana su obilužili tu tragediju, tako da i danas sve to u kamenim prikazima može čovjek viditi u slikovitom prikazu.

* * *

Ova sela duž Cetine do Zadvorja imaju svoju istorinsku prošlost značajnu. Oni su još po dolasku Hrvata imali svoju župu, a ta je župa obuhvaćala sela Kreševo kao centar, a župu su sačinjavali Blato na Cetini, Nova Sela i Cista, Svib, Dobranje i Katuni i Zadvorje. Oni su imali i kulu kod rijeke Cetine, koju je sagradio Vlahović Asan-beg, i još su jednu sagradili kulu, tvrđavu. Okršaje su sa Turcima imali puno puta i na jednoj su kuli osjekli glavu Alilu beg-Muzatoviću. I Šaćića kule gospodaru, i njemu su otkinili glavu. A jednom nizađu Turci predvođeni sa begom vezirom Useinom iz Bosne, i on je zapazio krasnu djevojku Ilijanu, sestru popa Vida Kovačevića. Ali nato se diglo sve Kreševo i ostala sela, sa Turcima je borba započela. U toj borbi je poginuo beg Usein i skoro svi Turci, ali je beg djevojku uputio u Bosnu sa jednom četom, a on je ostao boreći se i pogine. Djevojka je pridana u begovu porodicu, ali pošto je beg poginuo, oni je prodađu drugomu begu. I ova' je ujutro poslao po vodu na daleki bunar. Ona je privarila Turčina, koji je išao s njome u pratnju, ona ga je privarila i turila ga u bunar, a ona uzjela na konja pa pobigla i vratila se u svoju Radobilju, jer ta je se župa zvala Radobilja. Ta je župa Radobilja poznata po mnogim borbama sa Turcima, u kojoj su oni vladali. Za vrime turskoga vladanja Radobilja je spadala pod mostarsku vlast. Ova važna Radobilja je poznata i po Asan-aginici, u kojoj je se odigravao njen život i Asan-age bega, koju je opjevala pjesma čak i u drugim zemljama. Oni su se uspomagali sa poljičkom kneževinom, koja jim je priticala u pomoć više puta.*

* Komentar uz ovu građu donosi se u članku Maje Bošković-Stulli u ovome broju »Narodne umjetnosti« na str. 168—173.

Nikola Sikirica

HISTORISCHE SAGEN IM CETINA-TAL

Zusammenfassung

Der Autor legt eine Handvoll Sagen vor, die er in Erinnerung an mündliche Erzählungen seiner Heimat niedergeschrieben hat. Gegenstand der Sagen sind die Türken im Cetina-Gebiet und die Kämpfe mit ihnen, Überlieferungen über die Entstehung von Ortsnamen, über die Herkunft verschiedener Familien, über Hexen, Haiduken, Orte, an denen nach altem Volksglauben zwei Hochzeitszüge miteinander kämpften und ihr Leben ließen, verschüttete Brunnen u.ä.m.

Der Kommentar zu diesem Artikel erscheint im nächsten Beitrag derselben Nummer dieser Zeitschrift (Verfasserin: Maja Bošković-Stulli).

(Deutsche Übersetzung: Charlotte Ivir)